

**ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ДОКУМЕНТУВАННЯ
ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ ДЕРЖАВНИМИ ТА ПРИВАТНИМИ ВИКОНАВЦЯМИ****PROSPECTS OF LEGAL REGULATION OF THE DOCUMENTATION OF LEGAL FACTS
BY STATE AND PRIVATE BAILIFFS****Парфьонов Г.В., приватний виконавець***Виконавчий округ Одеської області,***аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу***Національний університет «Одеська юридична академія»*

Дана наукова стаття присвячена важливому питанню окреслення перспектив правового регулювання порядку документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням державними та приватними виконавцями в Україні та формулювання пропозицій щодо внесення змін до законодавства України.

Надано визначення поняття документування юридичних фактів, під яким слід розуміти створення державним чи приватним виконавцем документу встановленої форми, у якому фіксується конкретний факт, що має юридичне значення, тобто створює, змінює або припиняє права та/чи обов'язки для конкретної особи (осіб).

Стверджується, що державні та приватні виконавці в Україні мають повноваження здійснювати документування юридичних фактів лише у виконавчому провадженні, тобто в процесі вчинення виконавчих дій з примусового виконання рішення на підставі виконавчого документа, що перебуває у їхньому провадженні. При цьому в одних випадках виконавець в одному документі фіксує певний юридичний факт та одночасно приймає на його основі відповідне рішення, а в іншому – оформлює це двома різними документами. В будь-якому випадку, фіксування юридичних фактів у юридичних документах завжди здійснюється з метою ухвалення на їх підставі певного рішення самим виконавцем.

Орієнтуючись на позитивний досвід європейських країн, наголошується на доцільності наділити державних та приватних виконавців України повноваженнями здійснювати документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням шляхом складення протоколу фактичного стану як на замовлення фізичних та юридичних осіб, так і за судовим дорученням. Також окреслено умови, за яких виконавець повинен бути наділений повноваженнями здійснювати документування юридичних фактів шляхом складення протоколу фактичного стану.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та процесуальних кодексів з метою наділення державних та приватних виконавців повноваженнями здійснювати документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням.

Ключові слова: виконання судових рішень, юридичний факт, виконавче провадження, судовий виконавець, протокол фактичного стану.

This scientific article is devoted to the important issue of outlining the prospects for legal regulation of the procedure for documenting legal facts outside executive proceedings by state and private executors in Ukraine and formulating proposals for amendments to the legislation of Ukraine.

The definition of the concept of documenting legal facts is provided, which should be understood as the creation by a state or private executor of a document of a prescribed form, which records a specific fact that has legal significance, i.e. creates, changes or terminates rights and/or obligations for a specific person (persons).

It is claimed that state and private executors in Ukraine have the authority to document legal facts only in executive proceedings, i.e. in the process of taking executive actions to enforce a decision on the basis of an executive document in their proceedings. At the same time, in some cases, the executor records a certain legal fact in one document and at the same time makes a corresponding decision based on it, and in other cases – formalizes it with two different documents. In any case, recording of legal facts in legal documents is always carried out for the purpose of making a certain decision based on them by the executor himself.

Focusing on the positive experience of European countries, it is emphasized the expediency of empowering public and private executors of Ukraine to document legal facts outside of enforcement proceedings by drawing up a bailiff's certified report both on the order of individuals and legal entities, and by court order. The conditions under which the executor must be empowered to document legal facts by drawing up a bailiff's certified report are also outlined.

Proposals for amendments to the Law of Ukraine «On authorities and persons enforcing court decisions and decisions of other authorities» and procedural codes have been formulated in order to empower state and private executors to document legal facts outside of enforcement proceedings.

Key words: enforcement of court decisions, legal fact, enforcement proceedings, bailiff, bailiff's certified report.

Постановка проблеми. Професійна діяльність державних та приватних виконавців повсякчас пов'язана з документуванням різноманітних юридичних фактів.

Під документуванням юридичних фактів слід розуміти створення державним чи приватним виконавцем документу встановленої форми, у якому фіксується конкретний факт, що має юридичне значення, тобто створює, змінює або припиняє права та/чи обов'язки для конкретної особи (осіб).

Наразі нормами чинного законодавства України передбачено повноваження державних та приватних виконавців здійснювати документування юридичних фактів лише у виконавчому провадженні, тобто в процесі вчинення виконавчих дій з примусового виконання рішення на підставі виконавчого документа, що перебуває у їхньому

провадженні. Підстави, порядок та форма складення різних документів у виконавчому провадженні врегульовані нормами Закону України «Про виконавче провадження», Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5, Правил ведення діловодства та архіву в органах державної виконавчої служби та приватними виконавцями, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 07.06.2017 № 1829/5, Інструкції з діловодства у Державній виконавчій службі України, затвердженої Наказом Державної виконавчої служби України від 18.04.2013 № 19/2 та інших нормативно-правових актів.

Такими юридичними фактами можуть бути: факт невиконання без поважних причин у встановлений виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні

дії, та рішення про поновлення на роботі; факт повного виконання рішення; факт відсутності визначеного виконавчим документом майна, яке боржник за виконавчим документом повинен передати стягувачу в натурі; факт неможливості виконати рішення у зв'язку зі знищенням предмета, що мав бути переданий стягувачу в натурі тощо.

Часом державний чи приватний виконавець в одному документі фіксує певний юридичний факт та одночасно приймає на його основі відповідне рішення. Наприклад, у разі невиконання без поважних причин у встановлений виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі виконавець вносить постанову про накладення штрафу на боржника та встановлює новий строк виконання (п. 3 Розділу XIV. «Відповідальність у виконавчому провадженні» Інструкції з організації примусового виконання рішень [1]). Тобто у цій постанові виконавець фіксує факт невиконання боржником рішення та реалізує правові наслідки такого невиконання у вигляді накладення штрафу. В інших випадках юридичний факт фіксується в одному документі, а рішення виконавця, ухвалене на його підставі, – в іншому. Наприклад, у разі письмової відмови стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про їх передачу стягувачу, виконавець повертає зазначені предмети боржникові, про що складає акт, і вносить постанову про закінчення виконавчого провадження (ч. 2 ст. 60 Закону України «Про виконавче провадження») [2].

В будь-якому випадку, фіксування юридичних фактів у юридичних документах завжди здійснюється з метою ухвалення на їх підставі певного рішення самим виконавцем. Утім, як зазначається в одній з моїх попередніх публікацій, перспективним вбачається запозичення позитивного досвіду європейських країн щодо наділення державних та приватних виконавців повноваженнями здійснювати документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням для інших органів, зокрема для судів, без надання жодної оцінки та прийняття будь-яких рішень на основі таких фактів самими виконавцями [3, с. 108–111]. На сьогоднішній день державні та приватні виконавці не мають таких повноважень, що суттєво обмежує їх потенціал.

Однак для того, щоб змінити цю ситуацію, необхідно провести копійку роботу щодо окреслення напрямів здійснення державними та приватними виконавцями повноважень щодо документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням та внесення змін і доповнень до норм чинного законодавства з метою юридичного закріплення відповідних повноважень.

Проблематика правового статусу державних та приватних виконавців, зокрема, правового регулювання їх повноважень розглядалася у працях таких науковців та юристів-практиків як: А.М. Авторгов, В.В. Баранкова, Ю.В. Білоусов, С.В. Васильєв, О.Б. Верба-Сидор, Н.Ю. Голубєва, М.С. Долинська, В.В. Комаров, Л.С. Малярчук, І.С. Мельник, В.М. Притуляк, О.С. Снідевич, В.І. Тертишніков, С.Я. Фурса, Ю.С. Шемшученко, В.М. Шерстюк, М.Й. Штефан, С.В. Щербак та ін. Однак питання окреслення перспектив наділення українських державних та приватних виконавців здійснювати документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням за прикладом їх закордонних колег залишається майже поза увагою дослідників.

Метою даної наукової статті є окреслення перспектив правового регулювання порядку документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням державними та приватними виконавцями в Україні та сформулювати пропозиції щодо внесення змін до законодавства України.

Виклад основного матеріалу. В першу чергу, варто визначити форму документа, шляхом складання якого здійснюватиметься документування державними та при-

ватними виконавцями юридичних фактів. Якщо відштовхуватися від наявного переліку юридичних документів, які складає виконавець у своїй професійній діяльності, то відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону України «Про виконавче провадження» та абз. 1 п. 6 Інструкції з організації примусового виконання рішень під час здійснення виконавчого провадження виконавець приймає рішення шляхом винесення постанов, попереджень, внесення подань, складання актів та протоколів, надання доручень, розпоряджень, вимог, подання запитів, заяв, повідомлень або інших процесуальних документів у випадках, передбачених Законом України «Про виконавче провадження» та іншими нормативно-правовими актами [1; 2].

З вищезазначених документів для фіксації юридичних фактів найкраще придатний саме акт, адже відповідно до п. 8 Інструкції з організації примусового виконання рішень акт – це документ, що підтверджує певні встановлені факти або події. Однак, як вбачається з структури акту виконавця, визначеного у п. 6 та 8 Інструкції з організації примусового виконання рішень, цей документ призначений для фіксації фактів у виконавчому провадженні. А тому якщо використовувати його для документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням, його структура та зміст мають бути суттєво змінені, що фактично призведе до виникнення нового юридичного документа однак з тією самою назвою. Тому більш доцільним вбачається не прив'язуватись до вже наявних документів, адже ними вирішуються певні визначені чинним законодавством завдання, а отже для реалізації інших завдань необхідно створювати й інші документи.

Орієнтуючись на досвід закордонних колег, висвітлений у юридичних джерелах, зокрема, нормах чинного законодавства деяких європейських країн, документування юридичних фактів державними та приватними виконавцями поза виконавчим провадженням може здійснюватися шляхом складення звіту (bailiff's certified report [4]) або протоколу фактичного стану (protokół stanu faktycznego [5]; aplinkybių konstatavimo protokolais [6]). Саме останній варіант (протокол фактичного стану) вбачається найбільш прийнятним для запозичення до вітчизняного законодавства та виконавчої практики, адже використовується у східноєвропейських країнах, які мають близьку до нашої правову систему (Республіка Польща, Литовська Республіка та ін.) та закріплені у нормах вітчизняного законодавства, зокрема, Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [7].

Також необхідно окреслити межі здійснення повноважень виконавців щодо виконання функції документування юридичних фактів. Як вбачається, державні та приватні виконавці повинні бути наділені повноваженнями документувати юридичні факти за наявності таких умов:

1. Даний факт має юридичне значення для заявника, особи, інтереси якої представляє заявник, або для вирішення справи судом. Недоцільно надто розширювати повноваження виконавця завдяки документуванню будь-яких фактів, таких як, наприклад, фіксування результатів наукового експерименту, спортивного досягнення особи тощо.

Як вбачається з досвіду європейських країн, документування юридичних фактів здійснюється виконавцями, переважно, в процесі збирання доказової бази для суду (для поточного або майбутнього судового процесу). При цьому формування такої міцної доказової бази створює підґрунтя для досудового врегулювання спору, адже інша сторона розумітиме безперспективність оспорування даних фактів у суді та легше погоджуватиметься на компромісне рішення.

2. Цей факт можна спостерігати за допомогою органів чуття (зору, слуху, нюху чи дотику). При цьому

в разі необхідності виконавець може здійснювати заміри об'єкту (довжина, висота, вага, відстань тощо) із зазначенням у протоколі фактичного стану цих даних та приладів, за допомогою яких проводилися заміри. Якщо для проведення детального опису об'єкта чи явища необхідно застосувати спеціальні знання чи обладнання, виконавець повинен бути наділений повноваженням залучати експерта чи спеціаліста. Здійснюючи документування юридичних фактів, виконавець не повинен надавати їм власну юридичну оцінку (наприклад, фіксуючи у юридичному документі факт розташування певного об'єкту в певному місці, він не вправі надавати оцінку відповідності такого розташування вимогам законодавства). Взагалі, протокол фактичного стану, складений виконавцем, не повинен містити жодних оціночних суджень, лише факти. У разі необхідності до такого протоколу повинні додаватися фотознімки, звуко- та відеозаписи, висновки експертів.

3. Документування юридичних фактів може здійснюється у загальнодоступному місці або місці, до якого має доступ особа, за дорученням якої виконавець здійснює документування юридичних фактів, та з дозволу осіб, які вправі заборонити перебування виконавця на відповідній території (приміщенні).

Під час провадження діяльності з документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням ні державний, ні приватний виконавець не можуть наділятися жодними особливими повноваженнями щодо примусового проникнення до володіння іншої особи без її дозволу. Вбачається безпідставним наділяти виконавця повноваженнями на отримання дозволу на примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи з метою документування юридичних фактів навіть у випадках, коли таке документування здійснюється за дорученням суду в рамках розгляду конкретної судової справи. Надання судом дозволу на примусове проникнення виконавця до житла чи іншого володіння особи у випадках виконання судового доручення щодо документування юридичних фактів в порядку, передбаченому ст. 439 ЦПК, було б непропорційним обмеженням права особи на недоторканість житла. Тому якщо особа, яка є стороною у справі, не допускає виконавця до свого житла чи іншого володіння для виконання ним судового доручення щодо документування юридичних фактів, встановлення яких є необхідним для правильного вирішення справи, для такої сторони мають наставати такі самі наслідки, що й у випадку ухилення сторони від участі в експертизі (ст. 109 ЦПК), що має бути закріплено у процесуальних кодексах.

4. Нормами закону не передбачено спеціального порядку засвідчення даного факту. Тобто виконавці не повинні підміняти своїми протоколами діяльність інших органів, до повноважень яких належить засвідчення певних юридичних фактів.

Дана умова покликана чітко розмежувати компетенцію виконавців та інших органів у питанні документування юридичних фактів. Наприклад, відповідно до вимог статей 80 та 81 Закону України від 02.09.1993 № 3425-XII «Про нотаріат» посвідчення факту, що фізична особа є живою, а також факту перебування фізичної особи у певному місці належить до повноважень нотаріусів [8]. А тому документування таких фактів не повинно перебувати у компетенції виконавців.

5. Найвже звернення заінтересованої особи щодо необхідності здійснити документування юридичних фактів, яке повинно здійснюватися державним чи приватним виконавцем на підставі договору з такою особою. Суди також доцільно наділити повноваженнями надавати доручення державним виконавцям здійснювати документування юридичних фактів з метою отримання відомостей про обставини, що входять до предмета доказування у справі, що перебуває в провадженні цього суду.

Висновки. Державні та приватні виконавці в Україні мають повноваження здійснювати документування юридичних фактів лише у виконавчому провадженні, тобто в процесі вчинення виконавчих дій з примусового виконання рішення на підставі виконавчого документа, що перебуває у їхньому провадженні. При цьому в одних випадках виконавець в одному документі фіксує певний юридичний факт та одночасно приймає на його основі відповідне рішення, а в іншому – оформлює це двома різними документами.

Орієнтуючись на позитивний досвід європейських країн, доцільно наділити державних та приватних виконавців України повноваженнями здійснювати документування юридичних фактів поза виконавчим провадженням шляхом складення протоколу фактичного стану.

Виконавець повинен бути наділений повноваженнями здійснювати документування юридичних фактів за наявності таких умов: 1) даний факт має юридичне значення для заявника, особи, інтереси якої представляє заявник, або для вирішення справи судом; 2) цей факт можна спостерігати за допомогою органів чуття (зору, слуху, нюху чи дотику), при цьому виконавець не вправі надавати цим фактам власної правової оцінки; 3) документування юридичних фактів може здійснюється у загальнодоступному місці або місці, до якого має доступ особа, за дорученням якої виконавець здійснює документування юридичних фактів, та з дозволу осіб, які вправі заборонити перебування виконавця на відповідній території (приміщенні); 4) нормами закону не передбачено спеціального порядку засвідчення даного факту; 5) документування юридичних фактів може здійснюватися на підставі договору з заінтересованою особою або за дорученням суду.

Для цього необхідно внести зміни та доповнення до низки норм чинного законодавства України, зокрема:

1. Викласти частину першу статті 3 Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» в наступній редакції:

«1. Завданням органів державної виконавчої служби та приватних виконавців є своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень, примусове виконання яких передбачено законом, а також здійснення інших повноважень, передбачених законом».

2. Доповнити Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» статтею 5-1 такого змісту:

«Стаття 5-1. Протоколи фактичного стану.

1. Державні та приватні виконавці на підставі договору із заінтересованою особою або за дорученням суду вправі здійснювати документування юридичних фактів (зовнішній вигляд, стан та розташування об'єктів, перебіг подій тощо) шляхом оформлення протоколу фактичного стану, якщо законом не передбачено спеціального порядку посвідчення таких фактів.

2. При складенні протоколу фактичного стану виконавець дотримується принципів об'єктивності, неупередженості та точності. Виконавець не вправі надавати власної, зокрема правової, оцінки фактам, які він документує.

3. Під час документування юридичних фактів виконавець вправі здійснювати фотофіксацію, аудіо- та відеозапис фактичних обставин, що документуються. Отримані фото-, аудіо- та відеоматеріали є невід'ємною складовою протоколу фактичного стану.

4. При складанні протоколу фактичного стану виконавець має такі самі права на входження і перебування в жилих або нежитлових приміщеннях і на територіях, що належать фізичним і юридичним особам, як і особа, за зверненням якої відбувається документування юридичних фактів».

3. Доповнити статтю 87 Цивільного процесуального кодексу України частиною третьою наступного змісту:

«3. За клопотанням учасників справи, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – за власною ініціативою суд вправі доручити державному виконавцю здійснити збирання доказів шляхом складення протоколу фактичного стану».

4. Доповнити статтю 88 Цивільного процесуального кодексу України частиною четвертою наступного змісту:

«4. Ухвала суду про направлення судового доручення державному виконавцеві є виконавчим документом, підлягає негайному виконанню та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 27. Ст. 1018.
2. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 30. Ст. 542.
3. Парфьонов Г.В. Про перспективи підвищення ролі державних та приватних виконавців у судовому доказуванні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. Вип. 3 (56). С. 108–111.
4. Van Canneyt T., Verdure C. Bailiffs on the internet and the validity of their certified reports: lessons learned from the French and Belgian courts. *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review*, 2010. Vol. 7. P. 71–76. URL: <https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/1926/1863>.
5. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000771>.
6. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas (23 str.). Teisės akto redakcija įsigalioja nuo: 2024-08-01. URL: <https://www.infolex.lt/ta/123626:str23#>.
7. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 29. Ст. 535.
8. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.